

Доц. др Мирјана Стакић
Учитељски факултет у Ужицу
Универзитет у Крагујевцу

УЛОГА И ЗНАЧАЈ ПРОБЛЕМСКОГ ПРИСТУПА КЊИЖЕВНИМ ДЕЛИМА У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Савремена школа мора бити окренута ученику и неговати приступ књижевним делима у коме ће креативни, стваралачки и мисаони потенцијали деце доћи до изражаја. Са откривањем важних вредности уметничког текста, „повезивањем свих слојева књижевног дела, обједињавањем аналитичког и синтетичког приступа интерпретацији, ученици откривају могућност да доживе уметничко дело у целини“ (Мркаљ, 2014: 57). При интерпретацији књижевних дела неопходна је комплементарна примена модерних методичких приступа, првенствено проблемског, „који омогућава реализацију стваралачких облика наставе“ (Стакић, 2014: 351). У таквој настави ученик је сарадник наставнику у откривању тајне књижевне уметности. Проблемски приступ књижевним делима омогућава да до изражаја дођу знање и умење, искуство и интелигенција, а нарочито стваралачко мишљење ученика (Николић, 2015). Реч је о приступу који доприноси бољој реализацији наставних циљева и погодује не само ученицима са бољом оценом, већ и оним са просечном. Активност и истраживање у наставној интерпретацији, решавање проблема, сукобљавање мишљења, мотивише ученике да ангажују мисаоне, емотивне и фантазијске потенцијале у креативној игри духа и тако трајно обогате и оплемене личност.

Метод

Циљ истраживања је експериментална провера ефеката интерпретације приповетке која се темељи на проблемском приступу уметничком тексту.¹ Ефекти се односе на унапређење нивоа и квалитета планираних наставних циљева. Желели смо да утврдимо да ли и колико проблемски методички приступ приповеци утиче на побољшање нивоа и квалитета

¹ Интерпретирали смо приповетку Бела и жута девојчица Перл Бак, која се налази у Читанкама за IV разред основне школе (Тодоров, Цветковић и Плавшић, 2008: 6–8).

интерпретацијом планираних наставних циљева. Посебном хипотезом претпостављено је да под дејством експерименталног фактора долази до већег напредовања код ученика са бољом оценом у усвајању наставних циљева задатих интерпретацијом приповетке.

Експеримент је извршен на узорку ученика четвртог разреда основне школе у другој половини 2014. године. Узорак је одабран из популације ученика четвртог разреда Основне школе „Димитрије Туцовић“ у Чајетини и њених издвојених одељења на Златибору. Њиме су обухваћена четири одељења четвртог разреда, два одељења у експерименталној и два у контролној групи. У истраживању смо примењивали експерименталну и дескриптивну методу. Експерименталну методу смо користили примењујући експеримент у раду са паралелним групама. Подаци прикупљени радом на педагошкој документацији, анкетањем и тестирањем обрађени су дескриптивном статистиком, Колмогоров-Смирнов тестом и t-тестом.

Резултати

Експерименталном методом смо желели да проверимо основну хипотезу нашег истраживања, односно да ли постоји значајна статистичка разлика у степену остварености наставних циљева код ученика код којих се приповетка интерпретира проблемским приступом, у односу на оствареност наставних циљева код ученика код којих се приповетка анализира на традиционалан начин. Да бисмо тестирали ову хипотезу, конструисали смо финални тест, као критеријски тест знања.

Успех ученика контролне и експерименталне групе на финалном тесту приказује Табела 1.

Табела 1.

Успех контролне и експерименталне групе на финалном тесту.

Група	f	M	SD	SE _m
Контролна	43	6.0116	2.07447	0.31635
Експериментална	38	7.2763	1.87335	0.30390

Да бисмо упоредили средње вредности броја бодова на тесту између контролне и експерименталне групе, односно да ли постоји статистички значајна разлика између њих, користили смо t-тест. Услов је да расподела резултата у групама буде нормална, што смо испитали помоћу Колмогоров-Смирнов теста (Табела 2 и Табела 3).

Табела 2.

Колмогоров-Смирнов тест за контролну групу

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Статистик	df	p	Статистик	df	p
Број бодова	0.107	43	0.200	0.968	43	0.263

Табела 3.

Колмогоров-Смирнов тест за експерименталну групу

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Статистик	df	p	Статистик	df	p
Број бодова	0.138	38	0.066	0.917	38	0.008

Табеле 2 и 3 показују да значајност Колмогоров-Смирнов теста за контролну групу износи $p = 0.200$ (p је веће од 0,05), за експерименталну групу $p = 0.066$ (p је веће од 0,05), што показује да је претпоставка о нормалности расподеле резултата у контролној и експерименталној групи потврђена.

Пошто је потврђена претпоставка о нормалности расподеле резултата у обе независне групе (контролној и експерименталној), приступили смо t -тесту (Табела 4).

Табела 4.

T-тест за контролну и експерименталну групу

	Левенеов тест једнакости варијанси	t тест						
		F	p	t	df	p	D_M К и Е групе	SEdm
Број бодова	Варијансе хомогене	0.441	0.509	-2.865	79	0.005	-1.26469	0.44147
	Варијансе нису хомогене			-2.883	78.958	0.005	-1.26469	0.43867

Левенеов тест једнакости варијанси (Levene's Test for Equality of Variances) показује хомогеност варијанси у овим групама, p је 0.509 (већа је од 0.05), што значи да претпоставка о њиховој једнакости није нарушена.

Из приказане Табеле 4 уочава се следеће: t вредност = 2.865, p = 0.005 (мања је од 0.01), што указује на то да постоји статистички значајна разлика између средњих вредности контролне и експерименталне групе, на нивоу 0.01. Тиме је потврђена основна хипотеза нашег истраживања.

У циљу провере посебне хипотезе истраживања (под дејством експерименталног фактора долази до већег напредовања код ученика са бољом оценом у усвајању наставних циљева задатих интерпретацијом приповетке), израчунали смо просечан број бодова за сваку оцену у контролној и у експерименталној групи (Табела 5).

Табела 5.
Повезаност оцене и просечног броја бодова

ОЦЕНА	ПРОСЕЧАН БРОЈ БОДОВА	
	КОНТРОЛНА ГРУПА	ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ГРУПА
2	3.83	3.25
3	5.27	6.60
4	7.00	7.36
5	7.21	8.42

На основу изложених података, уочава се да проблемски приступ ученике који су имали довољну оцену из српског језика не доводи до напредовања у усвајању наставних циљева задатих интерпретацијом приповетке. Код ученика са добром и врло добром оценом из српског језика долази до напредовања, а највећи степен напредовања је забележен код ученика који имају одличну оцену из српског језика.

Дискусија резултата

Проблемски методички приступ приповеци утиче на побољшање нивоа и квалитета интерпретацијом планираних наставних циљева, што су у нашем истраживању потврдили резултати t -теста, указујући да постоји значајна статистичка разлика између средњих вредности контролне и експерименталне групе, по строжијем критеријуму статистичке значајности, односно на нивоу 0.01 (Табела 4).

Израженије напредовање ученика експерименталне групе са добром,

врло добром и одличном оценом из матерњег језика, у односу на ученике са истом оценом у контролној групи, можемо објаснити деловањем експерименталног фактора (Табела 5).

Проблемски приступ подстиче ученике на самосталан и истраживачки рад, креативност, критичко и стваралачко мишљење, зато не изненађује што је највећи степен напредовања постигнут код ученика који имају одличну оцену. Ученици који имају довољну оцену, навикли су на просто понављање усвојеног градива. Њима одговара пасивност, која доминира у традиционалној настави, у којој се од њих не тражи самостално истраживачко и критичко ангажовање.

Закључци

Резултати истраживања су показали да традиционални приступ при интерпретацији приповетке погодује само ученицима који су из матерњег језика имали довољну оцену. Он доприноси стицању репродуктивних знања. Креативан, иновативан и флексибилан однос наставника према методичким и методолошким поступцима у проблемском приступу приповести доприноси трајном васпитању и образовању ученика, јер подстиче љубав према књизи и читању, будући да усавршавање појединих димензија језичког знања траје до краја живота (Gleason & Ratner, 2009).

Експериментална провера ефеката интерпретације приповетке која се темељи на проблемском приступу уметничком тексту покреће бројна питања о неопходности озбиљнијег приступа питањима на који начин ученици стичу знања током школске интерпретације.

Књижевна дела упућују своје тумаче у наставном процесу на:

1. флексибилан и отворен однос према методичким и методолошким поступцима,
2. добро познавање методике наставе књижевности и методологије науке о књижевности, и
3. уважавање свих педагошко-психолошких околности које прате и условљавају наставу.

Наша наставна пракса заостаје за научном методичком и методолошким теоријом. У њој недостају конкретна истраживања којима ће се потврдити ваљаност и функционалност одређених методичких и методолошких поступака које су методичари теоријски разматрали, јер сваки методички и методолошки поступак при интерпретацији књижевног дела може бити и стваралачки и догматски, у зависности од тога како је конкретно примењен, а не само теоријски описан у методичкој литератури. У настави, конкретно током интерпретације књижевних дела, неопходне су промене које се заснивају на

иновативним знањима којима се „појачава формативна, васпитна, водитељска на рачун информативне функције наставника“ (Вилотијевић и Вилотијевић, 2015: 168).

Јачање креативне и иноваторске улоге наставног кадра огледа се и „у стварању новог односа према градиву“ (Смиљковић и Милинковић, 2008: 181), што интерпретација књижевних дела уз примену проблемског приступа омогућује.

Кључне речи: проблемски приступ, књижевно дело, интерпретација, настава, српски језик и књижевност.

Литература

- Вилотијевић, М. и Вилотијевић, Г. (2015). Евалуација у репродуктивној и развијајућој настави, у: Маринковић, С. (ур.) Настава и учење – евалуација васпитно-образовног процеса, Ужице: Учитељски факултет, 165–176.
- Gleason, B. J. & Ratner, N. B. (2009). *The Development of Language*. Boston: Pearson Allzn/Bacon.
- Мркаљ, З. (2014). Одломак као самосвојни текст у наставној интерпретацији књижевноуметничког дела, у: Јовановић, В. (ур.) Књижевност за децу у науци и настави, књига 18, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 49–59.
- Николић, М. (2006). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Смиљковић, С. и Милинковић, М. (2008). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Врање: Учитељски факултет у Врању/Учитељски факултет у Ужицу.
- Стакић, М. (2014). *Методички приступ уметничкој приповеци у настави српског језика и књижевности*. Лепосавић: Учитељски факултет.
- Тодоров, Н., Цветковић, С., Плавшић, М. (2008). *Трешња у цвету – Читанка за IV разред основне школе*. Београд: Едука.

Mirjana Stakić, PhD
University of Kragujevac
Teachers' Training Faculty in Užice

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF A PROBLEM-ORIENTED APPROACH TO LITERARY WORKS IN TEACHING SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Modern school must be student-centered and nourish such an approach to literary works that emphasizes children's creative and cognitive potential. As they explore important artistic values of a text, "connecting all layers of a literary work and uniting both the analytic and synthetic approach to interpretation, students are allowed to experience the literary work as a whole" (Mrkalj, 2014: 57). Interpretation of literary works requires a complementary implementation of modern methodological approaches, primarily the problem-solving approach, "which enables the realization of creative forms of teaching" (Stakić, 2014: 351). This kind of instruction turns students into teacher's assistant in discovering the secrets of literary art. Problem-solving approach to literary works enables the development of knowledge and skills, experience and intelligence, and particularly student's creative thinking to come to the fore (Nikolić, 2015). It is an approach that contributes to a better realization of teaching goals and benefits not only the students with better grades, but also those with average grades. Participation and research in teaching interpretation, problem solving, conflict of opinions, etc. motivate students to engage their cognitive and emotional potential and imagination in this creative game of the spirit, thus permanently enriching and improving their personality.

Method

Our *research goal* was to experimentally test the effects of interpretation based on the problem-solving approach to a literary text.¹ The effects imply improving the level and quality of the realization of planned teaching goals. We wanted to determine whether the problem-solving methodological approach to short story interpretation affects the level and quality of the realization of the

¹ We interpreted the short story *The White and the Yellow Girl* by Pearl Buck, from the Reader textbook for the 4th grade (Todorov, Cvetković and Plavšić, 2008: 6–8).

planned teaching goals and to what extent.

Our specific hypothesis was that the experimental factor improved the adoption of the teaching goals defined through short story interpretation, in the case of students with better grades.

The experiment was conducted on a sample of fourth-graders in the second half of 2014. The sample was chosen from the student population of fourth-graders of the "Dimitrije Tucović" primary school in Čajetina and its separate classes in Zlatibor. The sample included four classes of fourth-graders, two classes in the experimental group, and two in the control group. The methods used in the research were the experimental and the descriptive one. The experimental method was used by applying the experiment on parallel groups. The data collected from pedagogical documentation, survey and testing were analyzed by using descriptive statistics, Kolmogorov-Smirnov test and t-test.

Results

We used the experimental method in order to test the basic hypothesis of our research, i. e. whether there is a statistically significant difference in the degree of realization of teaching goals between students who interpreted the short story using the problem-solving approach and students who analyzed the story in traditional ways. To test this hypothesis, we designed a final test as a criterion-referenced knowledge test.

The test scores of students from the control and experimental group are presented in the Table 1.

Table 1.

Scores of the control and the experimental group on the final test.

Group	f	M	SD	SE _m
Control group	43	6.0116	2.07447	0.31635
Experimental group	38	7.2763	1.87335	0.30390

To compare the mean values of the number of points on the test between the control and the experimental group, i.e. to determine if there is a statistically significant difference between them, we used a t-test. The condition was to have a normal result distribution by groups, and we tested this with a Kolmogorov-Smirnov test (Table 2 and Table 3).

Table 2.
Kolmogorov-Smirnov test for the control group

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistics	df	p	Statistics	df	p
Number of points	0.107	43	0.200	0.968	43	0.263

Table 3.
Kolmogorov-Smirnov test for the experimental group

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistics	df	p	Statistics	df	p
Number of points	0.138	38	0.066	0.917	38	0.008

Tables 2 and 3 show that the significance of the Kolmogorov-Smirnov test for the control group equals $p = 0.200$ (p is higher than 0,05), and for the experimental group $p = 0.066$ (p is higher than 0.05), which shows that the assumption of a normal result distribution in the control and experimental group is confirmed.

Having confirmed the assumption of a normal result distribution in both independent groups (control and experimental), we conducted the t-test (Table 4).

Table 4.
T-test for the control and experimental group

		Levene`s test for equality of variances		t-test				
		F	p	t	df	p	DM C and E groups	SEdm
Number of points	Homogenous variances	0.441	0.509	-2.865	79	0.005	-1.26469	0.44147
	Non-homogenous variances			-2.883	78.958	0.005	-1.26469	0.43867

Levene's test for equality of variances shows homogeneity of variances in these groups, where $p = 0.509$ (p is higher than 0.05), which means that the assumption of their equality still applies.

We can draw the following conclusion from the Table 4: $t = 2.865$, $p = 0.005$ (lower than 0.01), which indicates that there is a statistically significant difference between the mean values in the control and the experimental group at the 0.01 level. This confirms the basic hypothesis of our research.

In order to test the specific hypothesis of the research (experimental factor positively affects the adoption of teaching goals defined through short story interpretation in the case of students with better grades), we calculated the average number of points for each students' grade, both in the control and the experimental group (Table 5).

Table 5.

Relation between student's grade and the average number of points scored on the test

Student's grade	Average number of points scored on the test	
	Control group	Experimental group
2	3.83	3.25
3	5.27	6.60
4	7.00	7.36
5	7.21	8.42

Based on the presented data, we concluded that the problem-solving approach does not lead to an improved realization of the teaching goals defined through short story interpretation in the case of students with satisfactory performance in Serbian Language and Literature. We observed some progress in students with good and very good performance, whereas the greatest degree of advancement was recorded in the case of students with excellent performance in Serbian Language and Literature course.

Discussion

Problem-solving methodological approach to short story interpretation does improve the level and the quality of realization of teaching goals, which was proved by the results of our t-test. The results also indicate that there is a statistically significant difference between the mean values of the control and the experimental group, measured by more strict criteria of statistical significance, in other words, at the 0.01 level (Table 4).

The more distinct improvement of performances of the students from the experimental group with good, very good and excellent performance in Mother Tongue in comparison to those with the same performance from the control group can be explained by the influence of the experimental factor (Table 5). The problem-solving approach encourages students to undertake an independent research work, to express creativity, critical and creative thinking, therefore, it is not surprising that the highest level of improvement was achieved by students who already had excellent grades. The students with satisfactory performance are used to a simple revision of teaching content. Students' passive role that dominates in traditional forms of teaching, where students are not required to engage in independent research or critical discussion suits them perfectly.

Conclusions

The research results show that the traditional approach to short story interpretation only benefits students whose performance was assessed as satisfactory. This approach contributes to the acquisition of reproductive knowledge. A creative, innovative and flexible attitude of the teacher toward methodological procedures and teaching methods in the problem-solving approach to short story support students in seeking continued education, because it inspires them to love books and reading, given that the development of certain aspects of linguistic knowledge takes a lifetime (Gleason & Ratner, 2009).

Experimental verification of the effects of short story interpretation based on the problem-solving approach to literary texts raises a number of questions about the necessity of a more seriously dealing with how students acquire knowledge through the interpretation of literary works.

Literary works guide their interpreters to do the following in the teaching process:

1. to have a flexible and open attitude toward methodological procedures and teaching methods;
2. to be familiar with teaching methods and methodology of teaching literature;
3. to consider all pedagogical and psychological circumstances in which teaching occurs.

Our teaching practice lags behind the contemporary scientific theory and didactics of teaching. It lacks specific research works that would validate the appropriateness and functionality of certain methodological procedures and teaching methods that have been theoretically analyzed by methodologists, because every methodological procedure and teaching method used in interpretation of literary works can be either creative or dogmatic, depending on the way of

implementation; methodology works gives only the theoretical bases. Teaching, or more specifically interpretation of literary works, requires changes based on innovative knowledge that “reinforces the formative, educational and mentorial role of teachers at the expense of their informative role” (Vilotijević and Vilotijević, 2015:168). Strengthening the creative and innovational role of teachers is reflected in “the creation of a new attitude toward the teaching material” (Smiljković and Milinković, 2008: 181), which is something that interpretation of literary works with the use of the problem-solving approach allows.

Key words: problem-solving approach, literary work, interpretation, teaching, Serbian Language and Literature.

Bibliography

- Vilotijević, M. & Vilotijević, G. (2015). Evaluacija u reproduktivnoj i razvijajućoj nastavi [Evaluation in Reproductive and Developmental Teaching], u: Marinković, S. (ur.) *Nastava i ucenje – evaluacija vaspitno-obrazovnog procesa*, Uzice: Uciteljski fakultet, 165–176.
- Gleason, B. J. & Ratner, N. B. (2009). *The Development of Language*. Boston: Pearson Allzn/Bacon.
- Mrkalj, Z. (2014). Odlomak kao samosvojni tekst u nastavnoj interpretaciji književnoumetničkog dela [Literary Passage as an Independent Text in Teaching Literature], u: Jovanović, V. (ur.) *Književnost za decu u nauci i nastavi*, knjiga 18, Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu, 49–59.
- Nikolić, M. (2006). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti [Didactics of Teaching Serbian Language and Literature]*. Beograd: Zavod za udzbenike i nastavna sredstva.
- Smiljković, S. & Milinković, M. (2008). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti [Didactics of Teaching Serbian Language and Literature]*. Vranje: Uciteljski fakultet u Vranju/Uciteljski fakultet u Uzicu.
- Stakić, M. (2014). *Metodicki pristup umetničkoj pripovesti u nastavi srpskog jezika i književnosti [Methodological Approach to Teaching Serbian Language and Literature]*. Leposavić: Uciteljski fakultet.
- Todorov, N., Cvetković, S., Plavšić, M. (2008). *Tresnja u cvetu – Citanka za IV razred osnovne škole [Textbook for 4th Grade of Elementary School]*. Beograd: Eduka.